

Ausztrál őslakosok tetoválásai

A Discovery News júliusi számában az Antiquity magazin egyik tanulmányát ismerteti, amelyben a szerző az ausztrál őslakosok testtetoválásainak ábráit azonosítja az őskori barlangi rajzok és egyéb őskori tárgyak motívumaival. Az ábrák minden bizonnyal a csoport identitását jelezték, ezért fordultak elő nemcsak a csoport lakóhelyén, a tárgyain, hanem magukon az emberek is. A beszámoló nemcsak rokonítja egymással a tetoválások és a barlangi rajzok ábráit, hanem rámutat arra is, hogy az ősi, hasonló motívumok különböző helyeken való felbukkanása utalhat az emberi csoportok vándorlására is, az általuk hordozott kulturális értékekre és rituálékra, valamint arra is, hogyan viszonyultak más csoportokhoz.

Kígyómotívum ausztrál bennszülött tetoválásán

A kutatás során őskori barlangi rajzokat, teknőspáncél faragások és bambuszdobok ábráit tanulmányozták, ill. vetették össze azokat bizonyos ausztrál őslakoscsoporthoz szokásos testtetoválásainak motívumaival. (A vizsgált terület mintegy 9 ezer éve folyamatosan lakott, a kutatás kétféle, gyűjtögető-vadász és földművelő népességet különített el.) A kutatók az emberi tetoválásokon és az ősi barlangi rajzokon, ill. a tárgyak díszítésében is négy állandóan használt motívumot különböztettek meg: hal fejdísz, kígyó, négyágú csillog és háromszög-variációk. A hal fejdísz általában teknőspáncélból készítették, tollakkal díszítették és főként ceremóniákon viselték, feltehetően a holtak kultuszához kapcsolódott. A háromszögmotívumot főként nőkre tetoválták, feltehetően a gyászt jelezte. Az ábrák minden bizonnyal a csoport identitását is jelezték; a kutatók ezt a különböző helyeken különböző minták gyakoribb előfordulása miatt feltételezik. Az időnkénti keveredés, a minták átvétele pedig kapcsolatok – kereskedelem, rokonság – meglétét mutathatja.

A motívum barlangrajzon, faragványokon

A bűvárokodás történetéből

Manapság az egyre kedveltebb turistaprogram, a könnyűbűvárokodás, bárki számára elérhető, hiszen a felszerelés egyszerű és biztonságos lett: oxigénpalack és szabályozóval ellátott légzőcső. Az ember azonban már évezredek óta kíváncsi arra, mi rejthető a víz alatt. A legősibb „bűvárok” üregeket használtak a víz alatti lélegzéshez. 1300 körül perzsa bűvárok már kezdetleges bűvárszemüveget is készítettek nagyon vékonyra csiszolt teknőspáncélból. A 16. században pedig már fahordókat is alkalmaztak a bűvárharang őseként. Ezzel már egy lélegzetnél kicsivel tovább is a víz alatt maradhattak.

1771-ben egy brit mérnök, John Smeaton feltalálta a légkompresszort. Ez lehetővé tette, hogy egy csővel pumpát csatlakoztassanak a merülő hordóhoz, így a bűvár levegőhöz jutott. 1772-ben a francia Sieur Freminet kialakított egy olyan lélegeztető szerkezetet, amely az elhasznált levegőt kijuttatta a hordóból. A találmány még nem volt tökéletes, maga a feltaláló is szerkezetének kipróbálása során, oxigénhiány miatt vesztette életét a bűvárhordóban. 1825-ben az angol William James bűvárkészülékében a sűrített levegő egy övszerű fémtartályban volt, és készített egy „ólomövet” is, amelynek kieresztésével gyorsabban a felszínre tudott jutni. Ez a felszerelés már hétperces merülést tett lehetővé. 1839-ben a német

Rouquayrol és Denayrouze bűvárruhája és felszerelése, 1873

Augustus Siebe elkészítette az első sisakkal összekapcsolt bűvárruhát, amin szinte minden későbbi bűvársisak elve alapult. 1876-ban ismét egy angol, Henry Fleuss találmánya, egy zárt rendszerű oxigén- légzőkészülék segítette tovább a bűvárokat. Ezt eredetileg arra tervezte Fleuss, hogy egy elsüllyedt hajó vízzel teli kamráihoz hozzájussanak, de aztán egy tízméteres merüléshez is kipróbálta. Fleuss majdnem belehalt kísérletébe, mert akkor még nem tudták, hogy a tiszta oxigén nagy nyomás alatt mérgező lehet. 1873-ban a francia Benoît Rouquayrol és Auguste Denayrouze egy új eszközt készítettek a bűvárokodáshoz: egy szilárd bűvárruhát, amely ugyan biztonságosabb levegő-utánpótlást biztosított, viszont majdnem 100 kg volt a súlya (nehéz-bűvár-felszerelés). A hírneves Houdini bűvész és szabaduló művész (aki 1874-ben Pesten született Weiss Erikként) szintén a bűvartörténelem feltalálói közé tartozik. Houdini szabaduló mutatványait gyakran víz alatt végezte, így készített egy olyan bűvárruhát is, amiből veszély esetén gyorsan meg lehet szabadulni.

A könnyűbűvárokodás terjedéséhez végül Jacques Cousteau és Emile Gagnan munkássága járult hozzá a legnagyobb mértékben. Ők találták fel 1942-ben a modern levegőszabályozót – az önszabályozó lélegeztető automatikusan, a bűvár lélegzéséhez igazodva adagolja a levegőt a bűvárpipába – és fejlesztették ki az önálló bűvárruhát. 1943-tól kezdtek meg mindezek forgalmazását.

Bűvársisak, 1840-es évek, USA. A. Siebe nyomán W. Sadler készítette

A budai Sziklakórház

A budai Sziklakórház Európában egyedülálló, a katonai orvoslás történetét megjelenítő múzeumként nyílt meg márciusban, ahol egy több mint 2 ezer m²-es kiállítás látható a Vár alatt működött katonai kórházzról, majd titkos atombunkerről, valamint a háborús orvoslásról és a polgári védelem világáról. A történelmet több mint 80 életű, panoptikumi technológiával készült viaszfigura kelti életre, és teszi átélhetővé a látogatók számára.

A Sziklakórház – a Székesfőváros Sebészeti Szükségkórháza – a budai Vár alatti járatokban található. E barlangrendszer ismerete egészen a török időkig nyúlik vissza, teljes hossza máig nem tisztázott, mintegy 15-20 km-re becsülik. A Várhegyben húzódó járatok már a korai századokban is búvóhelyként szolgáltak az itt lakóknak.

A székesfőváros 1939 augusztusában rendelte el egy bombabiztos kórház kiépítését a vár alatt, amihez a meglévő barlangrendszert használták fel: a járatokat megerősítették, ill. a különálló járatszakaszokat egybenyitották, és így építettek ki egy összefüggő rendszert. A II. világháború kitörésekor vasbetonnal erősítették meg a járatokat, és kialakították a ma is látható, 200 főt befogadó kórházat, műtővel és kórtermekkel. A többszintű, változó belmagasságú építmény kb. 15-30 méter mélységben helyezkedett el, mintegy 2 km hosszan. Ekkor létesítették a generátort, a szellőzőrendszert, a víztározót és a konyhát is. Az építkezés során bejáratot nyitottak a Lovas út felől – ma ez a múzeum bejárata. 1943 végére a 200 főt befogadó kórház üzemképes volt, felszerelt műtőkkel (műszerek, kötszerek, sterilizátor), kórtermekkel, vízvezeté-

A Vár alatti barlangrendszer

kes mosdókkal, mozgó laborral. Az orvosi ellátást a Szent János Kórház személyzete biztosította, és az ételt is onnan hozták, amíg ez lehetséges volt. A háború végén (1945 februárjában) kb. 600-650 beteget ápoltak itt, mert ez volt az egyetlen kórház, amely védve volt a bombázások ellen. Mivel a tárolt víz kevésnek bizonyult ennyi emberre, fúrtak egy kutat is. A teljes barlangrendszerben csaknem 20 ezer katona és környékbeli budai polgári lakos bujkált 1945 februárjában.

Budapest elfoglalásakor a szovjet csapatok a kórházat is megszállták, és elvitték az áramfejlesztő berendezéseket, ezzel lehetetlenné tették a létesítmény további működését.

*

A II. világháború után bezárták a kórházat, azonban az

Ápolónő és beteg. Jelenet a kiállításból

1950-es évek hidegháborús légköre újra szükségessé tette az akkor már nukleáris támadás elleni védelemre átépített szükségkórház rendszerbe állítását. 1952-ben titkosították az objektumot, mivel „atombunkerre” alakították át. (Annyira titkosan kezelték, hogy az arra járó várbeli lakosok sem tudták, hová vezet a vár falába épített vasajtó. Szellőzői, a gázolajtartály töltőcsöve máig felismerhetetlenül „álcázott” a Vár utcáin...) A hidegháború polgári védelmi eszközei – a gázálcoktól, ill. a vegyi mentesítő készletektől a sugárbetegség kezelésére szolgáló készítményekig – máig itt maradtak.

Utoljára 1956 forradalmi hónapjai alatt láttak el a Sziklakórházban sérülteket. A forradalom leverését követően a kórházat visszaállították és felszerelték a nukleáris háború alatt szükséges szűrőrendszerrel. A honvédség után a polgári védelem vette át a létesítmény felügyeletét, míg a János Kórház szakemberei biztosították az orvosi háttérrel. Az 1960-as években korszerűnek számító kórház berendezése máig fennmaradt, működőképes gépészete nap mint nap ellátja feladatát.

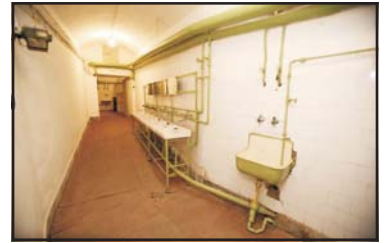
1962-től a János Kórház korábbi kazánfűtője és neje szolgálati lakást és fizetést kapott a létesítmény gondozásáért. Feladatuk az volt, hogy titoktartási kötelezettség mellett naponta beindítsák az aggregátorokat, szellőztessenek, takarítsanak, és kéthetente cseréljék az ágyneműket. Egészen 2004-ig tették ezt.

*

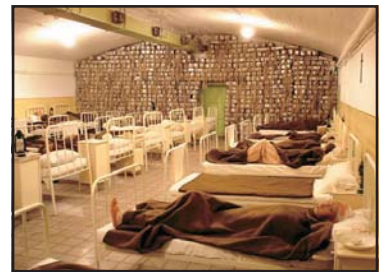
A kiállítás a kórház teljes területét bemutatja a műtöktől a kórtermeken át a működő 1960-as évekbeli gépészetig (elektromos kapcsolórendszer, harcigázsűrítő rendszer, víz-

A Sziklakórház bejárata a Lovas úton

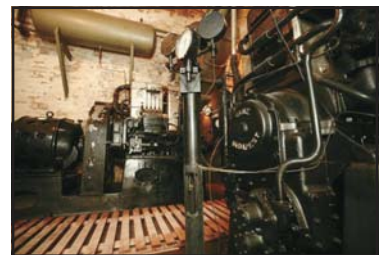
Folyosórészlet, mosdókkal

A nagy kórterem

A konyha részlete

A kórház gépháza

tározó- és szűrőrendszer stb.). Magában foglalja a II. világháborús hadikórház-kiállítást, és megtekinthető a teljes polgári védelmi kiállítás, az atombunker felszerelése és a gépészeti rész, amely működőképes és ipartörténeti kuriózum.

FARKAS ILDIKÓ